

महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन
(विकास व विनियमन) नियम, २०१३
मधील अल्प मुदतीच्या परवाण्याबाबत
कार्यवाहीबाबत निर्देश.

महाराष्ट्र शासन
महसूल व वन विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक : गौखनि-१०/१०२२/प्र.क्र.२९२/ख-२
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई - ४०००३२
दिनांक : १३ ऑक्टोबर २०२२

संदर्भ :- १) महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३
२) शासन परिपत्रक क्रमांक गौखनि-१०/१०१२/प्र.क्र.६०३/ख, दि. ०१.११.२०२१.

प्रस्तावना :-

खाण व खनिज (विकास व विनियमन) अधिनियम, १९५७ च्या मलम १५(१)(३) अन्वये प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकाराचा वापर करून महाराष्ट्र शासनाने महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३ तयार करण्यात आले आहेत. सदर नियमातील गौण खनिजासाठी अल्प मुदतीचे परवाने देण्याबाबत तसेच सदर परवाने निर्गमित करण्यास असलेले सक्षम प्राधिकारी याबाबत तरतूद करण्यात आली आहे.

याबाबत मा. राष्ट्रीय हरीत लवादाने दिलेला निर्णय व त्यानंतर केंद्र शासनाच्या पर्यावरण, वन व वातावरणीय बदल मंत्रालयाने दिनांक ८ ऑगस्ट २०२२ रोजी दिलेले कार्यालयीन झापन व त्यानंतर मा. मुंबई उच्च न्यायालयाच्या नागपूर खंडपीठाने दिलेल्या निकालानुसार सर्व यंत्रणाना, सर्व क्षेत्रीय अधिकारी व कर्मचारी यांना दिनांक १४/०९/२०२२ रोजी सूचना देण्यात आल्या होत्या. तथापि, याबाबत काही जिल्हयामधील अधिकाऱ्यांना याबाबत संभ्रम असल्याचे नमूद करून सदर परवाने देत नाहीत, अशी बाब शासनाच्या निर्दर्शनास आलेली आहे. त्या अनुषंगाने गौण खनिजाचे linear project साठी अल्प मुदतीचे अथवा जास्त कालावधीचे परवाने देण्याबाबत क्षेत्रीय स्तरावरील अधिकारी, कर्मचाऱ्यांना निर्देश देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्याबाबत शासन खालील प्रमाणे निर्देश देत आहेत.

शासन परिपत्रक :-

अ) पर्यावरण, वन व वातावरणीय बदल मंत्रालयाच्या दिनांक २८/०३/२०२० रोजीच्या अधिसूचनेतील परिशिष्ट ९ मधील बाबीसाठी पर्यावरण अनुमतीची गरज नाही असे स्पष्टपणे नमूद केले आहे. यामध्ये अ.क्र. ६ वर (Extraction or sourcing or borrowing of ordinary earth for the linear projects such as road, pipelines etc.) असे नमूद आहे. तथापि याबाबत ही मा. राष्ट्रीय हरीत

न्यायालयाच्या दिनांक ७ मार्च २०२२ रोजीच्या आदेशाच्या अनुषंगाने शासनाने दि. २४/०३/२०२२ च्या पत्रान्वये यासाठीचे परवाने ही पर्यावरण अनुमती शिवाय देता येणार नाही, असे कळविले होते. परंतु त्यानंतर मा. राष्ट्रीय हरीत न्यायालयाच्या निर्णयाचा परामर्श घेऊन व Expert Appraisal Committee चा सल्ला घेऊन केंद्र शासनाच्या पर्यावरण, वन व वातावरणीय बदल मंत्रालयाने दि. ०८.०८.२०२२ रोजी स्पष्ट सूचना दिलेल्या आहेत. त्या सूचना मधील परिछेद ५ हा आदेश स्वरूपातील आहे. त्याचे अवलोकन व पालन करणे सर्व क्षेत्रीय अधिकारी/ कर्मचारी यांच्यावर बंधनकारक करण्यात येत आहे.

याचाच अर्थ की linear projects साठी आवश्यक असणारी Earth / Soil material साठी परवाने देतांना पर्यावरण अनुमती स्वतंत्रपणे लागणार नाही. तथापि, केंद्र सरकारच्या दि. ०८/०८/२०२२ च्या ज्ञापनातील परिशिष्ट मधील (SOP- Standard Operating Procedure) चे अनुपालन करणे क्षेत्रीय अधिकारी / कर्मचारी यांना बंधनकारक आहे. या निर्देशांचे पालन करून क्षेत्रीय स्तरावरील संबंधित अधिकारी/ कर्मचारी यांनी असे परवाने देण्याची कार्यवाही करावी व याबाबतच्या प्रक्रिये संबंधी पूर्वी दिलेल्या सूचना एकत्रितपणे पुन्हा स्पष्ट करण्यात येत आहे.

- ब) १) महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३ मधील तरतूदीनुसार गौण खनिजासाठी अर्ज व त्याबाबतचे प्रक्रिया शुल्क भरून देण्याची कार्यवाही करण्यात यावी.
- २) सदर नियमाच्या नियम ५९ खाली गौण खनिज परवाना देण्यासाठी सक्षम प्राधिकारी यांनी अर्ज प्राप्त झाल्याच्या ३० दिवसाच्या आत परवाने निर्गमित करण्याबाबतची कार्यवाही करण्यात यावी.
- ३) तसेच सदर नियमानुसार अल्प / तात्पुरत्या मुदतीचे परवाने देण्यास सक्षम असलेल्या सक्षम प्राधिकारी यांनी ज्या क्षेत्रातून परवाना देत आहे ते क्षेत्र जिल्हा खाणकाम योजनेत अंतर्भूव करण्यात आले असल्याचे खात्री केल्यानंतरच परवाने देण्याची कार्यवाही करावी.
- ४) मुख्य नियम-४६ मधील उपनियम (१) अन्वये जमिनीच्या भूखंडाचा विकास करताना नियोजन प्राधिकरणाने मंजूर केलेल्या भूखंडाचा विकास आराखडा/बांधकाम परवाना यामध्ये अंतर्भूत गौण खनिज उत्खननाचे परिमाण, इत्यादी बाबी विचारात घेऊन स्वामित्वधनाची आकारणी करण्यात यावी.
- ५) गौण खनिजाचे अल्प / तात्पुरते परवाना देण्यास सक्षम असलेल्या अधिकारी यांनी खालीलप्रमाणे परिमाण विचारात घेऊनच आदेश निर्गमित करण्यात यावेत :-

अ.क्र.	सक्षम प्राधिकारी	परिमाण (ब्रास)
१	तहसिलदार	५००
२	उप विभागीय अधिकारी	२०००
३	जिल्हाधिकारी	१. २५००० २. अधिसूचीत केलेल्या कोणत्याही महत्वाच्या सार्वजनिक प्रकल्पासाठी १००००० पेक्षा अधिक नाही.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतरथळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेताक २०२२१०१३१८१५२६९१९९ असा आहे. हे परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(रमेश चव्हाण)
शासनाचे सह सचिव

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
२. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा. विधानसभा अध्यक्ष यांचे खाजगी सचिव, विधानमंडळ, मुंबई.
४. मा. विधानपरिषद सभापती यांचे खाजगी सचिव, विधानमंडळ, मुंबई
५. मा. मंत्री, महसूल यांचे खासगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
६. मा. राज्यमंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
७. सर्व मा. मंत्री / मा. राज्यपाल यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
८. सर्व मा. विधानसभा / विधानपरिषद सदस्य.
- ९) सर्व मंत्रालयीन विभाग
१०. सर्व विभागीय आयुक्त.
११. सर्व जिल्हाधिकारी.
१२. सर्व उपविभागीय अधिकारी.
१३. सर्व तहसिलदार.
१४. संचालक, भूविज्ञान व खनिकर्म संचालनालय, नागपूर.
१५. निवडनस्ती.